

Mikroekonomie II

úvodní přednáška

- Petr Musil, kancelář č. 621
- Konzultace – pondělí 9.30 – 11.00
- Jiný termín po dohodě – pmusil@econ.muni.cz
- Informace ke kurzu: studijní materiály IS –
MPE_MIE2

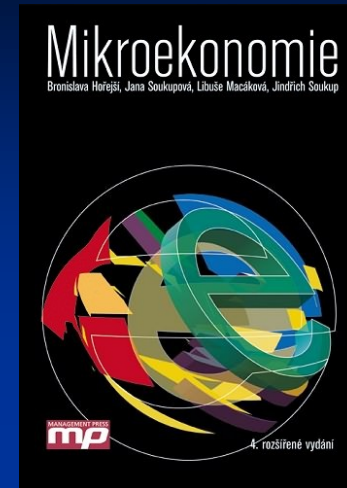
Zkouška

- ☠ Písemný multiple-choice test – úspěšnost alespoň 60 %
- ☠ Struktura testu: testové otázky, výběr ze 4 možností (jak teorie, tak aplikace), 0-4 možnosti správné vs. 1 ze 4 správná => zatím řešíme, ale budete vědět včas...
- ☠ Cesta k úspěchu: pochopit teorii – umět ji aplikovat – nepodcenit přípravu – používat zdravý selský rozum

Literatura

➤ **Základní:**

Soukupová, J. et al.: Mikroekonomie

Varian, H.R.: Mikroekonomie – moderní přístup (jakékoli vydání – pozn.: poslední české z r. 1995)

➤ **Doporučená:**

Macáková, L. et al.: Mikroekonomie II - cvičebnice

Macáková, L. et al.: – Mikroekonomie II repetitorium

Musil, P.: Mikroekonomie: středně pokročilý kurz

1. Úvod do analýzy chování spotřebitele

Literatura k přednášce:

Soukupová et al.: Mikroekonomie. kapitola 2,
str. 47 – 71 v 3. doplněném vydání

Rothbard, M. N.: Ekonomie státních zásahů, str.
17 – 52. Liberální institut 2001

Co je smyslem teorie chování spotřebitele?

- smysluplné uchopení pojmů jako: racionalita, užitek, obět', a tedy...
- ...pochopení principů, na základě kterých spotřebitel činí svá rozhodnutí při výběru z několika alternativ (např. spotřebních)
- smyslem rozhodně **NENÍ** dávat běžnému spotřebiteli teoretický návod k tomu, jak se má rozhodovat – běžný spotřebitel je svéprávný a rozhodovat se umí

Racionalita

Chová se běžný spotřebitel racionálně? A jak se to pozná? → AXIOMY RACIONALITY:

1. *Axiom nenasycenosti* – větší množství statků je vždy preferováno před množstvím menším, jedná-li se o „dobré“ statky
2. *Axiom tranzitivity* – pokud je koš statků A lepší než B a zároveň B lepší než C, platí, že A je lepší než C
3. *Axiom rozmanitosti (konvexnosti)* – spotřebitel preferuje průměrnou spotřebu před extrémy – např. spotřeba jídla a pití

Racionalita

4. *Axiom výběru* – spotřebitel se snaží o co nejvíce preferovaný statek
5. *Axiom spojitosti* – existuje množina statků oddělující preferované statky od nepreferovaných
6. *Axiom úplnosti srovnání* – každé dva koše statků mohou být srovnávány z hlediska preference spotřebitele

Racionalita

Lze učinit jednoduchý závěr?: *jsou-li splněny axiomy racionality, spotřebitel se chová racionálně a nejsou-li splněny, pak se spotřebitel vždy chová iracionálně*

Nelze! Splnění axiomů pouze dává jisté šance, že posuzované jednání je racionální

Axiomy nemusí platit vždy a všude a přesto může být dané jednání racionální:

- nežádoucí a lhostejné statky (neplatí axiom nenasycenosti)
- specializace ve spotřebě (neplatí axiom rozmanitosti)
- nasycené preference (neplatí axiom nenasycenosti)

Racionalita

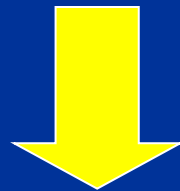
- racionální chování je takové, kterým se spotřebitel snaží dosáhnout maximálního celkového užitku, tedy maximální míry uspokojení svých potřeb
- jedná se tedy o subjektivní kategorii a nelze říci, že konkrétní jednání je racionální, zatímco jiné iracionální
- spotřebitelé se v zásadě chovají racionálně, neboť za daných podmínek dělají nejlepší možná rozhodnutí – věděli-li by o lepších variantách, pak by volili právě je

Užitek

Užitek je efekt plynoucí (nejen) ze spotřeby určité kombinace statků či služeb – „veličina“, která ukazuje směr spotřebitelských preferencí

Užitek **NENÍ** objektivní kategorií – jde o subjektivní pocit míry uspokojení dané potřeby

Otázka, jakým způsobem, a zda vůbec, užitek měřit

kardinalistický X ordinalistický
přístup

Měření užitku - kardinalismus

KARDINALISTICKÁ VERZE – užitek je přímo měřitelný, nabývá konkrétní hodnoty

Menger, Jevons, Walras – kardinalisté, ale bez vysvětlení, jak užitek měřit

Alfred Marshall – užitek měřitelný nepřímou, a to prostřednictvím peněz – demand price (cena poptávky)

Celkový užitek (*Total Utility, TU*) – celkové uspokojení potřeb při spotřebě daného statku

Mezní užitek (*Marginal Utility, MU*) – změna celkového užitku vyvolaná změnou spotřebovávaného statku o jednotku

Měření užitku - ordinalismus

ORDINALISTICKÁ VERZE – užitek není přímo měřitelný (nebo nemá smysl jej měřit), ale spotřebitel je schopen posoudit, která kombinace statků mu přináší větší užitek než jiná

V. Pareto, J. R. Hicks

Spotřebitel je schopen seřadit kombinace statků podle velikosti užitku, který mu přinášejí → indifferenční křivky

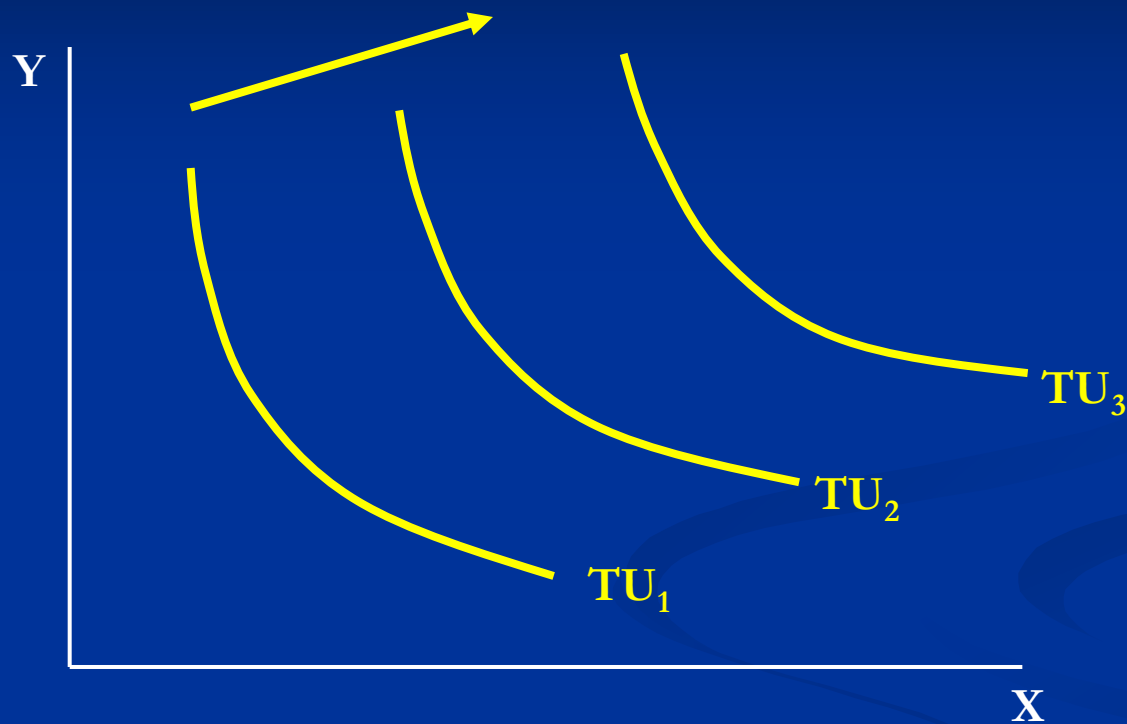
Indifferenční křivka (*Indifference Curve, IC*) – množina kombinací statků X a Y se stejnou velikostí celkového užitku

Měření užitku - kardinalismus

Velikost užitku jako funkce spotřeby
statků X a Y

Měření užitku - ordinalismus

$$TU_3 > TU_2 > TU_1$$

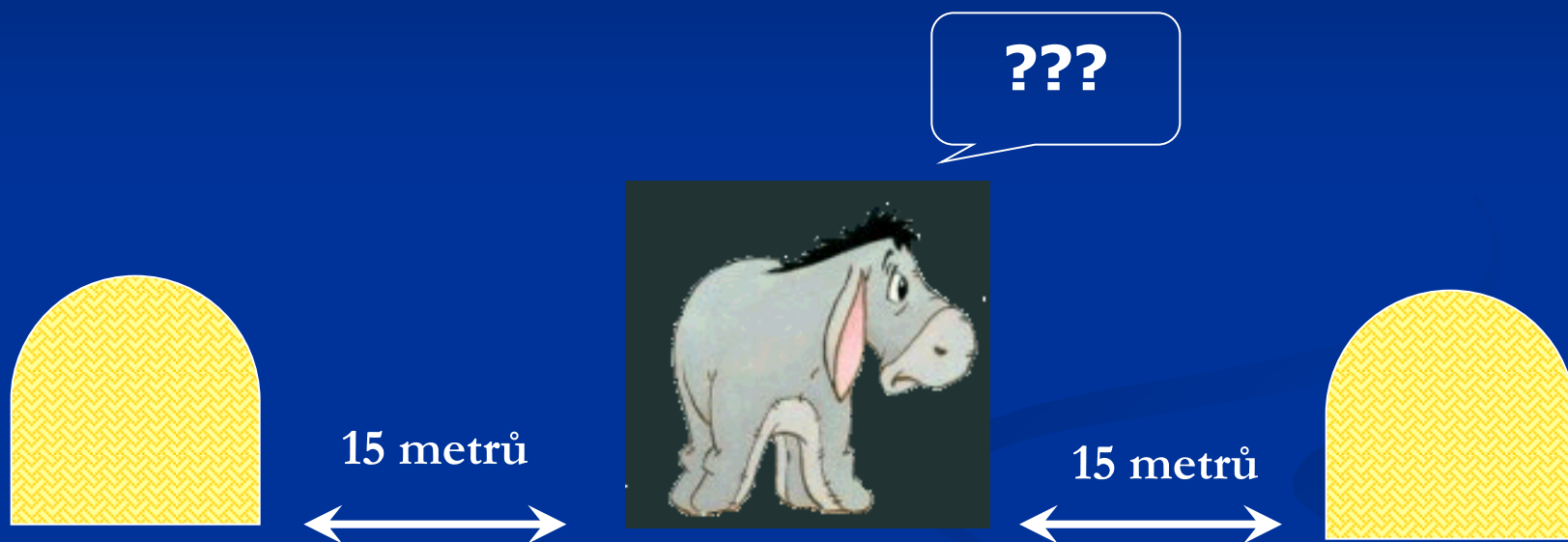
Další přístupy k teorii užitku

PROJEVENÉ PREFERENCE – odmítání
indiferenčních křivek

např. Murray N. Rothbard: *spotřebitel projevuje své preference v momentě svého rozhodnutí (např. při nákupu)*

teorém osla a dvou kupek sena – osel se nemůže rozhodnout, kterou ze dvou stejně kvalitních kupek sena „sežere“

Jaké jsou Ijáčkovy preference?

podobnost s IC (neschopnost spotřebitele dát přednost jednomu stejně kvalitnímu koši komodit před jiným)

Vlastnosti indifferenčních křivek

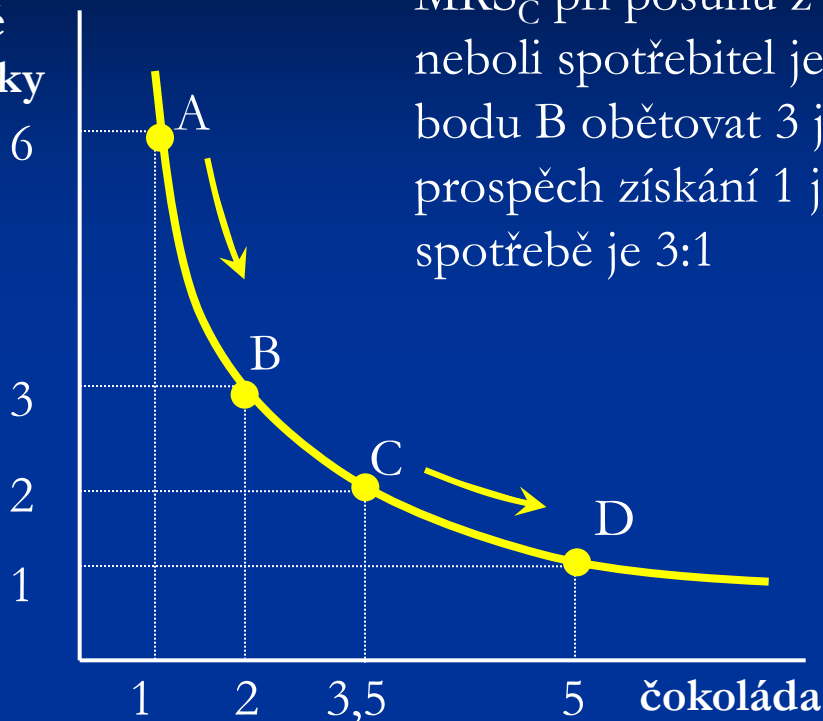
1. *Indifferenční křivky jsou klesající* – v případě žádoucích statků, vyplývá z axiomu nenasycenosti
2. *Indifferenční křivky se neprotínají* – vyplývá z axiomu tranzitivity
3. *V každém bodě spotřební situace se nachází indifferenční křivka* – plyne z axiomu úplnosti srovnání
4. *Indifferenční křivka je konvexní směrem k počátku* – vyplývá z axiomu rozmanitosti - existují výjimky – viz dále (zvláštní tvary indifferenčních křivek)

Mezní míra substituce ve spotřebě

- *Marginal Rate of Substitution in Consumption (MRS_C)*
- jde o poměr, v němž je spotřebitel OCHOTEN nahrazovat ve spotřebě jeden statek statkem jiným, aniž by se měnil celkový užitek
- je to směrnice (sklon) indifferenční křivky
- sklon se zpravidla podél IC mění s tím, jak se mění relativní zastoupení statků ve spotřebním koši
- platí: $MRS_C = -\Delta Y / \Delta X = MU_X / MU_Y$ (pro viditelné změny), a...
- $= (\delta TU / \delta X) / (\delta TU / \delta Y)$ (pro nekonečně malé změny)

MRS_C – Cobb-Douglasovy preference

gumové
medvídky

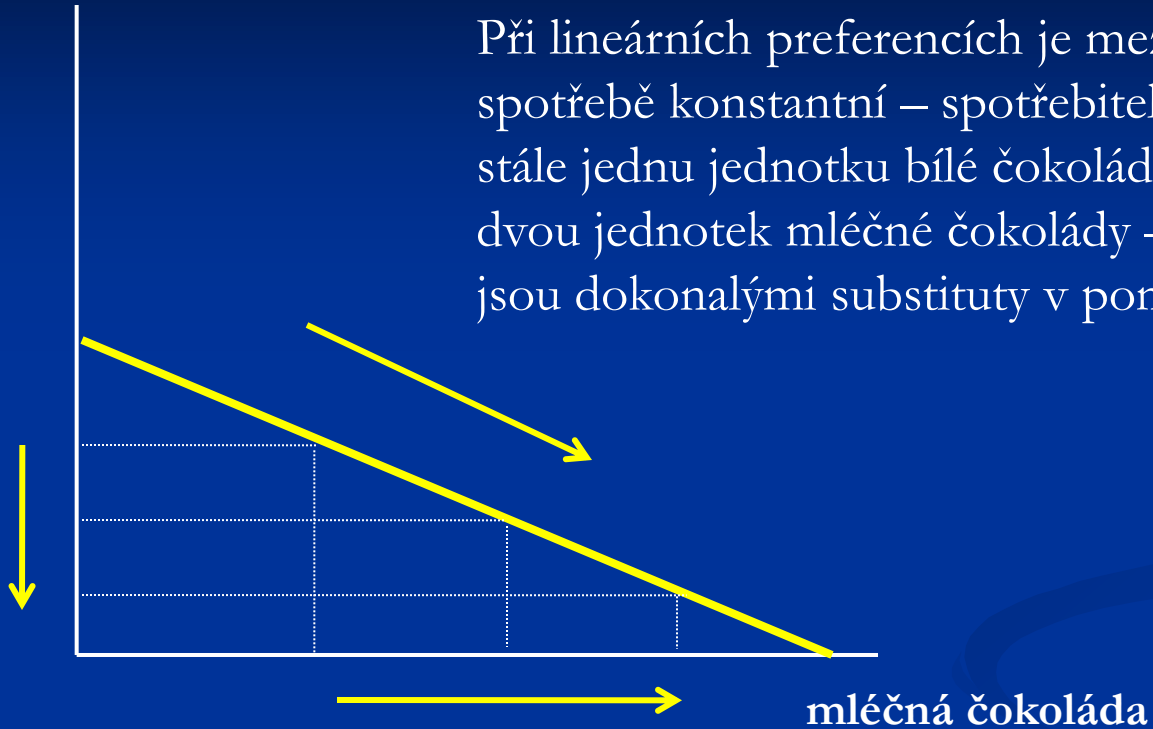
MRS_C při posunu z A do B = $-(6 - 3)/(2 - 1) = -3$,
neboli spotřebitel je ochoten při posunu z bodu A do
bodů B obětovat 3 jednotky gumových medvídků ve
prospěch získání 1 jednotky čokolády, poměr nahrazení ve
spotřebě je 3:1

MRS_C při posunu z C do D =
 $-(2 - 1)/(5 - 3,5) = -2/3$,
neboli spotřebitel je ochoten
při posunu z bodu C do bodu
D obětovat 1 jednotku
gumových medvídků ve
prospěch získání 1,5 jednotky
čokolády, poměr nahrazení ve
spotřebě je 2:3

podél IC se absolutní hodnota MRS_C snižuje, neboť klesá zastoupení gumových medvídků (roste jejich vzácnost ve spotřebním koši) a roste zastoupení čokolády (klesá její vzácnost ve spotřebním koši) – spotřebitel je tedy ochoten obětovat relativně stále méně gumových medvídků ve prospěch získání relativně stále většího množství čokolády

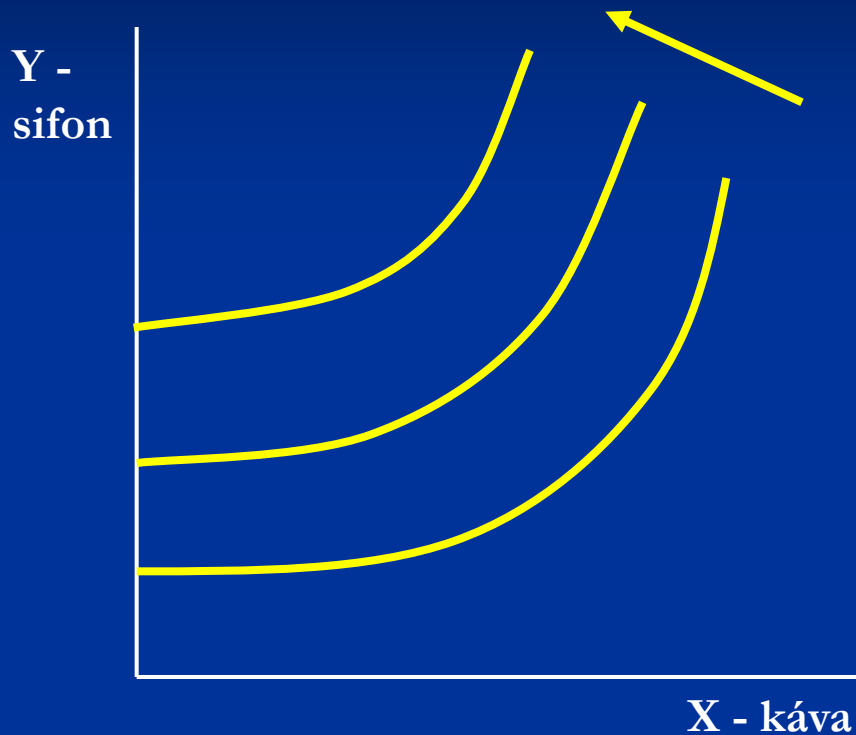
MRS_C – Lineární preference

bílá čokoláda

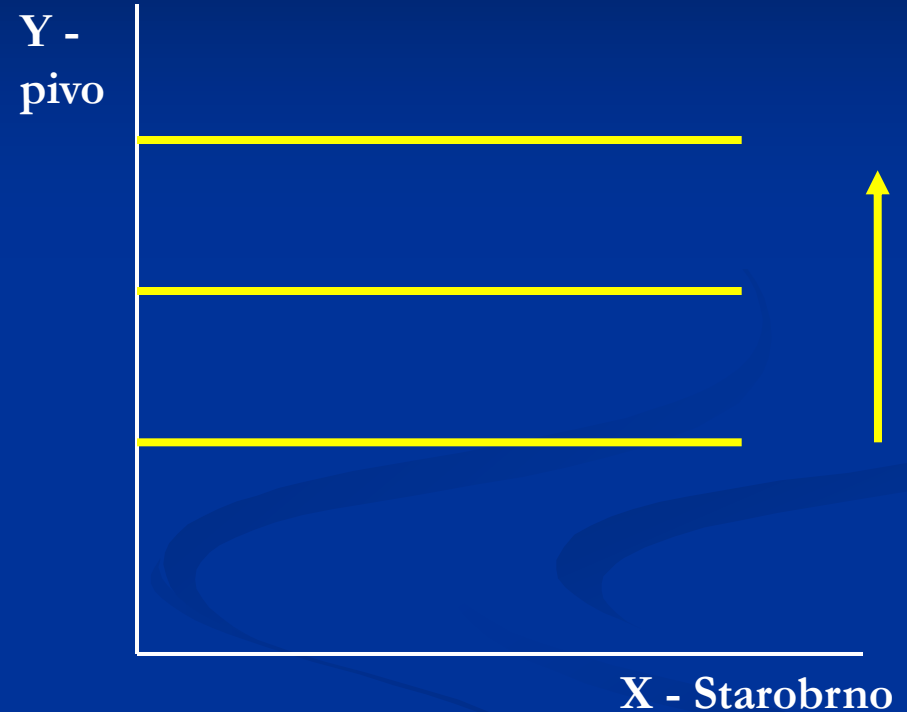

Při lineárních preferencích je mezní míra substituce ve spotřebě konstantní – spotřebitel je ochoten obětovat stále jednu jednotku bílé čokolády ve prospěch získání dvou jednotek mléčné čokolády – oba druhy čokolády jsou dokonalými substituty v poměru 1:2, $MRS_C = -1/2$

Zvláštní tvary indifferenčních křivek

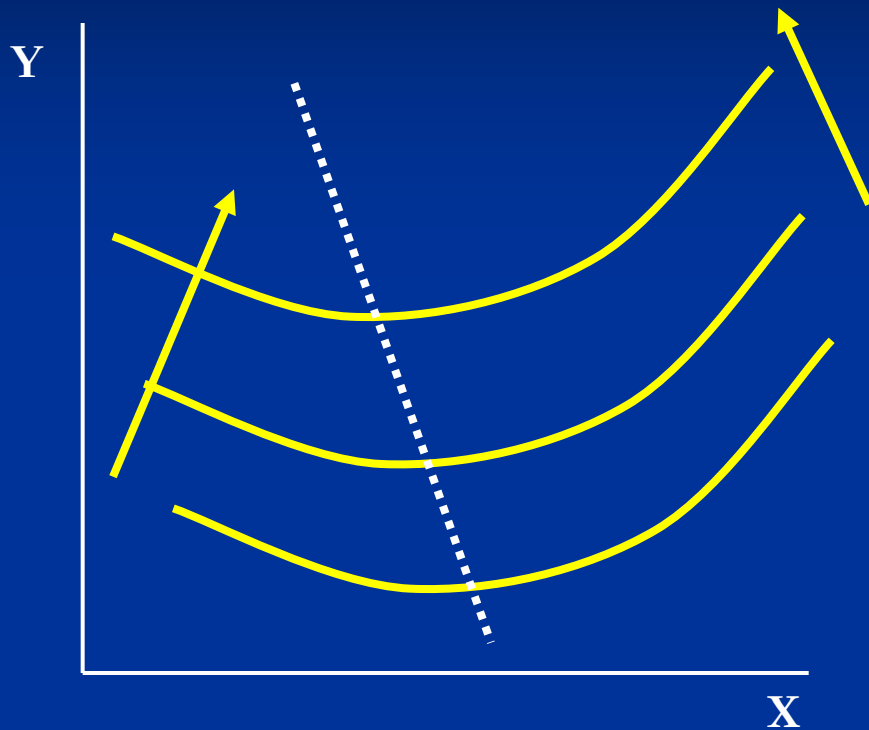

Statek X je nežádoucí – viz např. scéna ze známého filmu: „sifon podáváme pouze ke kávě“

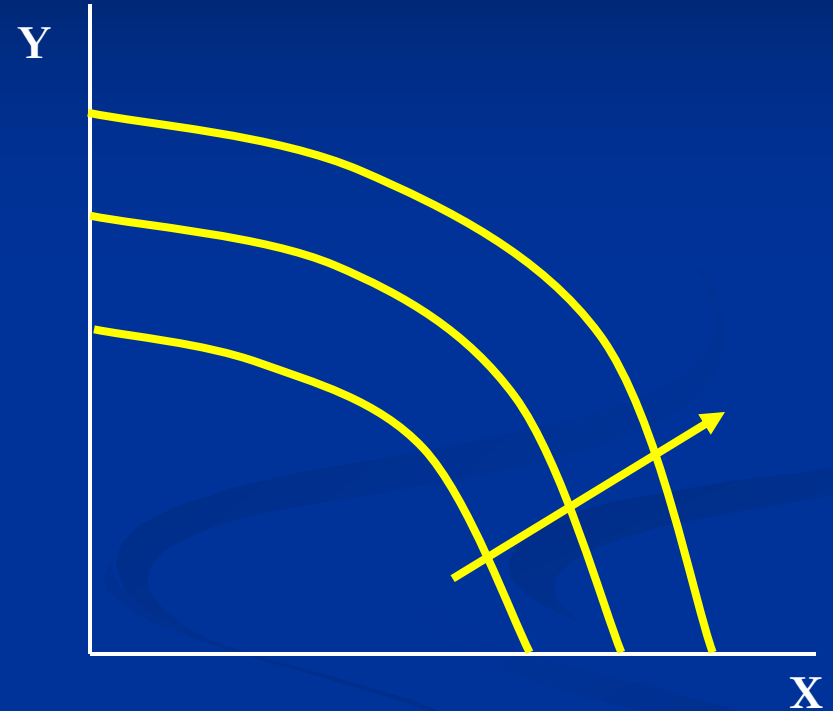

Statek X je lhostejný – „piju pivo, ale nezajímá mě Starobrno“

Zvláštní tvary indifferenčních křivek

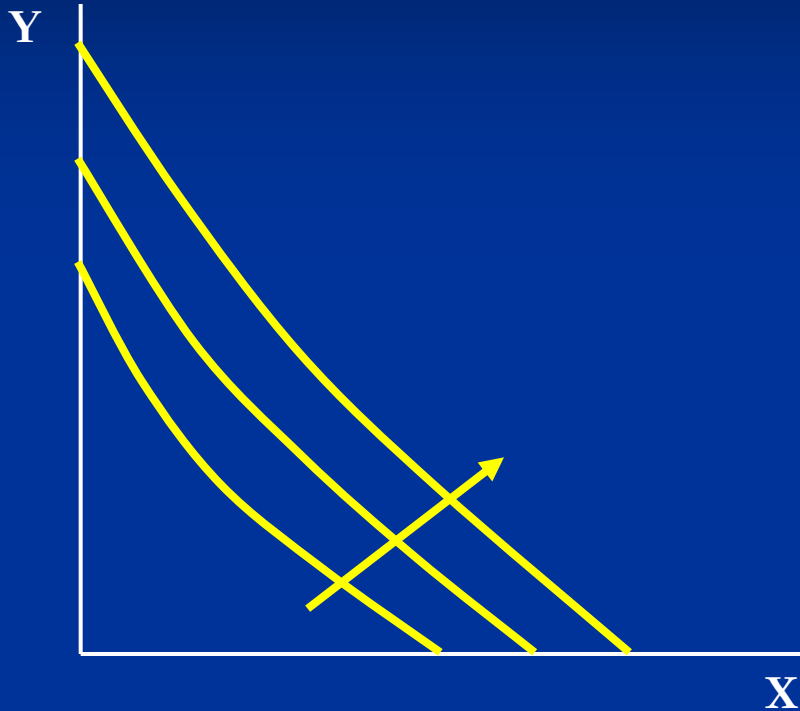

Statek X se mění z žádoucího v nežádoucí – „po desátém pivu se mi neudělalo dobře“

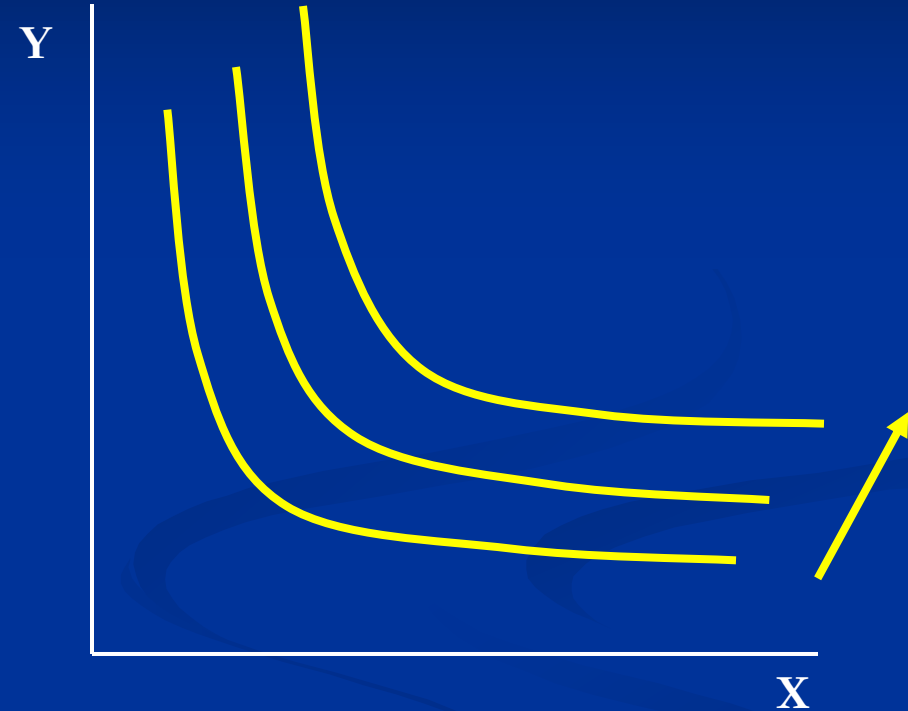

Specializace ve spotřebě – spotřebovat lze pouze statek X nebo statek Y – „na dovolenou pojedou buď na Kanáry nebo na Krétu“

Zvláštní tvary indiferenčních křivek

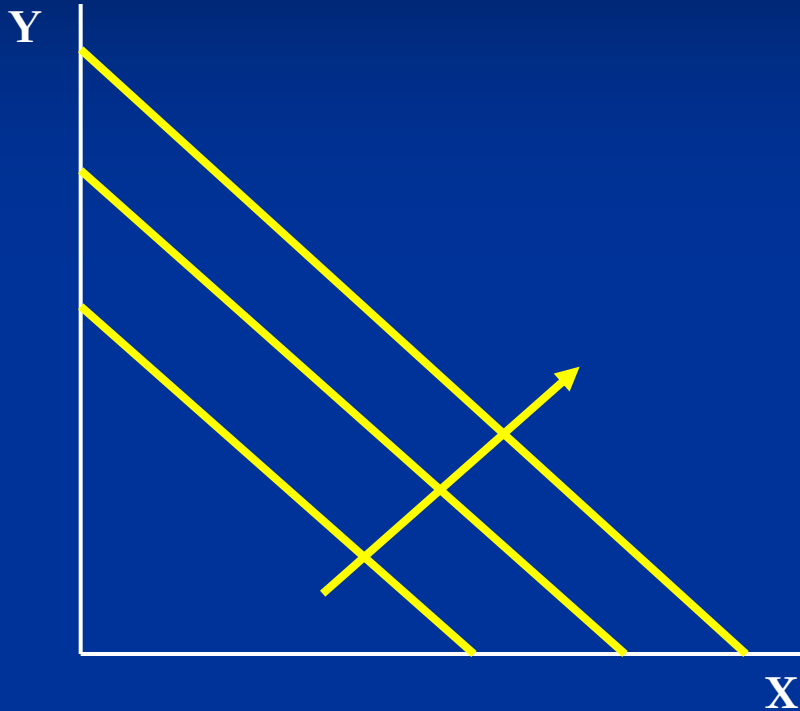

Statky X a Y jsou blízké substituty, např.: rohlík-chleba, vanilková-čokoládová zmrzlina apod.

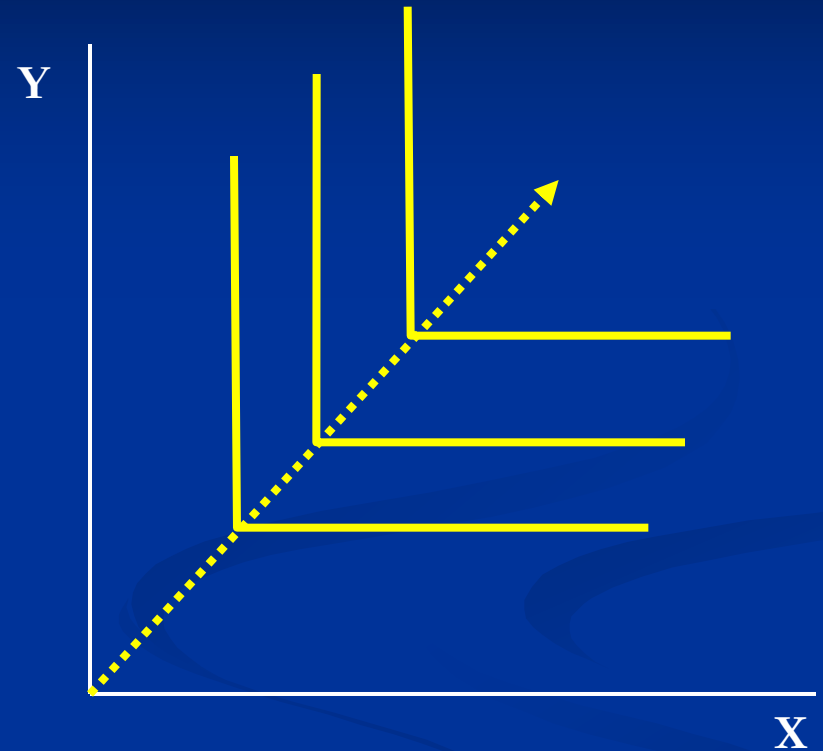

Statky X a Y jsou běžné komplementy, např.: automobil-pohonné hmoty, chleba-máslo apod.

Zvláštní tvary indiferenčních křivek

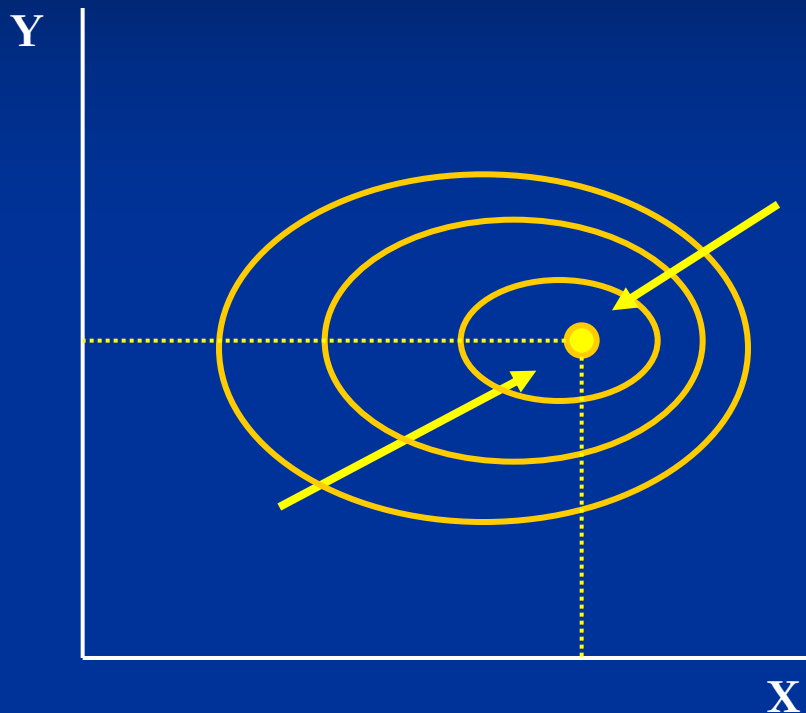

Statky X a Y jsou dokonalé substituty, např.: Mattoni-Magnesia, Nescafé-Jacobs apod.

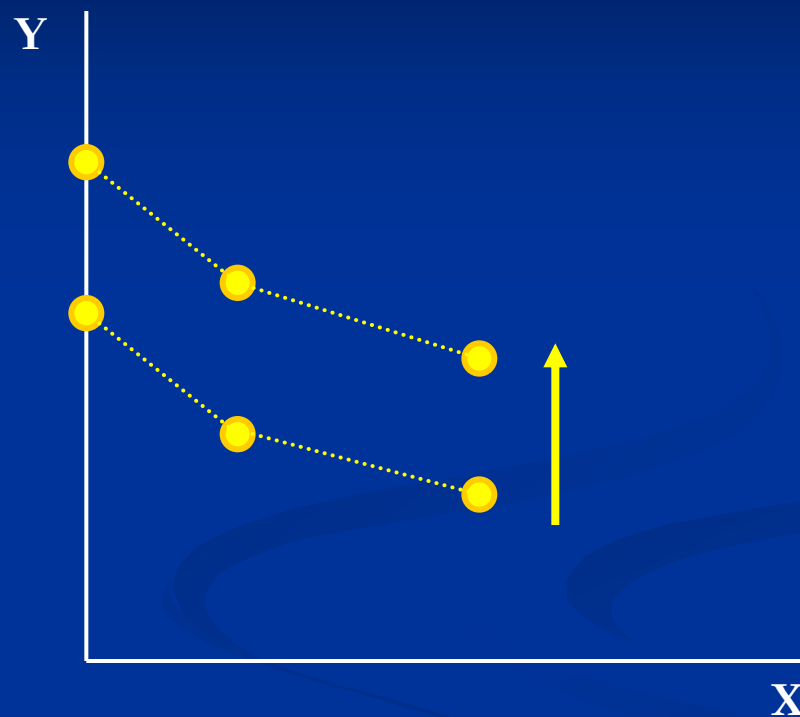

Statky X a Y jsou dokonalé komplementy – objektivně: lyževázání, subjektivně: „do každé kávy si dávám dvě kostky cukru“

Zvláštní tvary indifferenčních křivek

Nasyčené preference –
spotřebitel usiluje právě o
jeden nejvíce preferovaný
spotřební koš

Diskrétní statky – lze je
spotřebovat jen v celých
jednotkách

Možnosti spotřebitele

- preference (indiferenční křivky) představují OCHOTU spotřebitele k nějakému jednání (nákupu, spotřebě apod.)
- statky a služby nejsou zpravidla dostupné volně
- spotřebitel musí podstoupit na získání svého užitku obět'
- možnosti podstoupení oběti však nejsou nekonečné
- spotřebitel je omezen: svým disponibilním důchodem (I) a cenami nakupovaného zboží (P) → **rozpočtové omezení**

Rozpočtové omezení

Pro rozpočtové omezení platí:

$$I = P_X \cdot X + P_Y \cdot Y$$

neboli:

$$\mathbf{ZDROJE = UŽITÍ ZDROJŮ}$$

spotřebitel vynakládá celý svůj důchod, nebo, tvoří-li úspory, pak úspory jsou jedním z nakupovaných statků

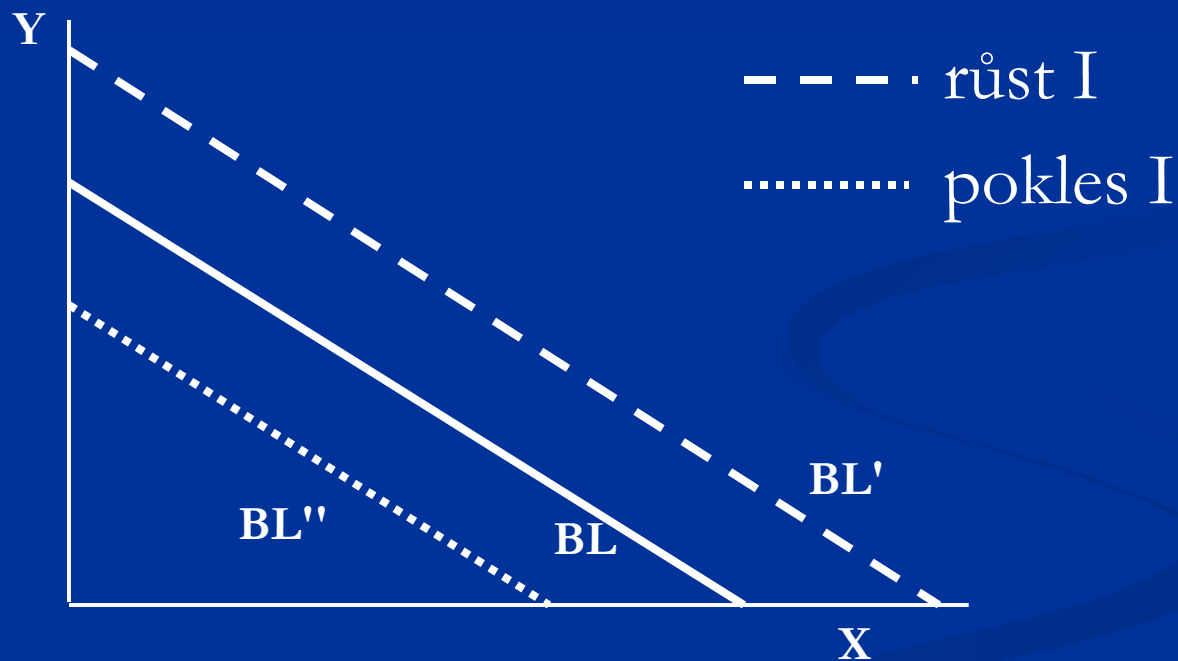

Linie rozpočtu (Budget Line)

- hranice, vymezuující tzv. komoditní prostor (který leží na a pod BL)
- tj. množina spotřebitelem dostupných kombinací statků a služeb
- důležité jsou její: **vzdálenost od počátku, sklon a tvar**

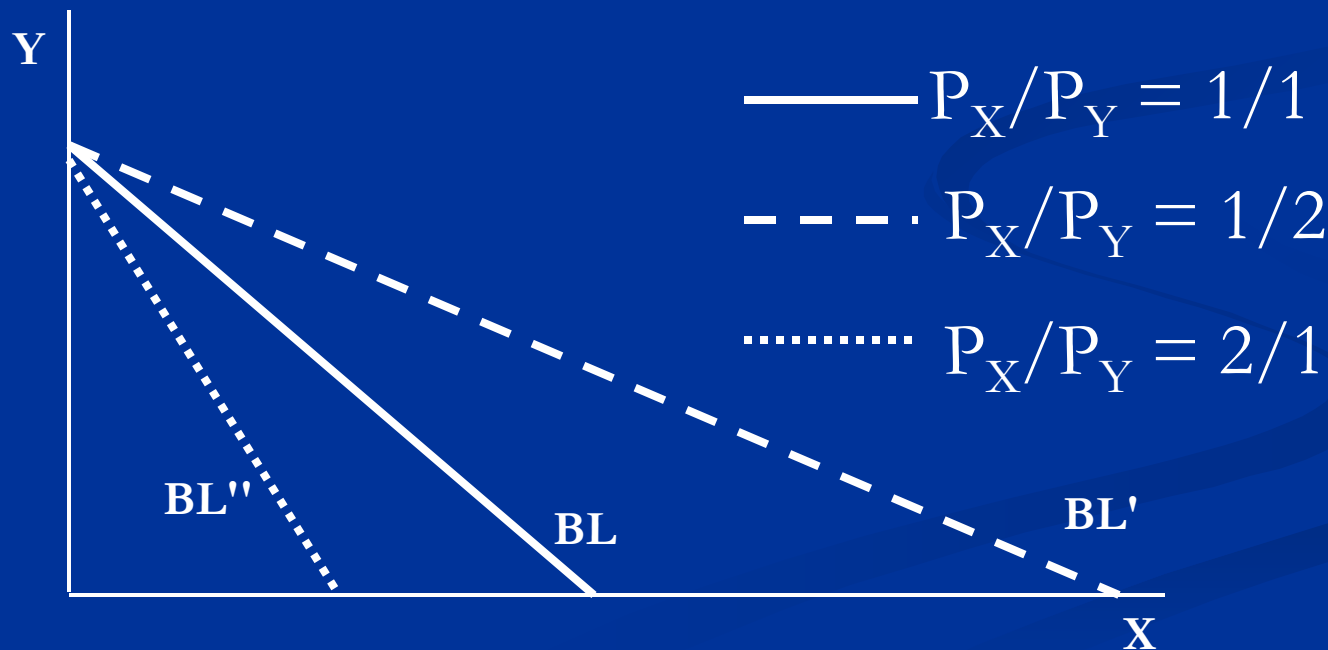
Vzdálenost BL od počátku os souřadnic

- s růstem disponibilního důchodu se BL posouvá vpravo, s poklesem vlevo

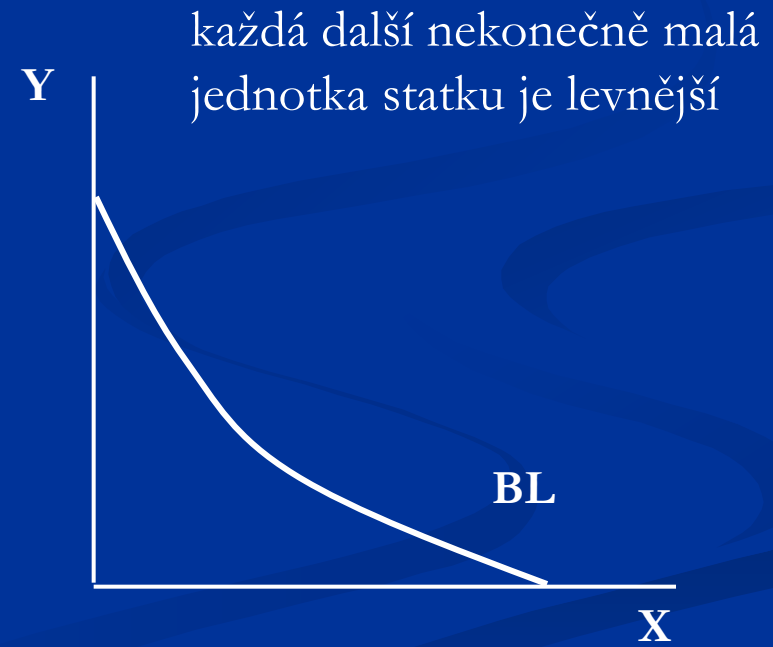
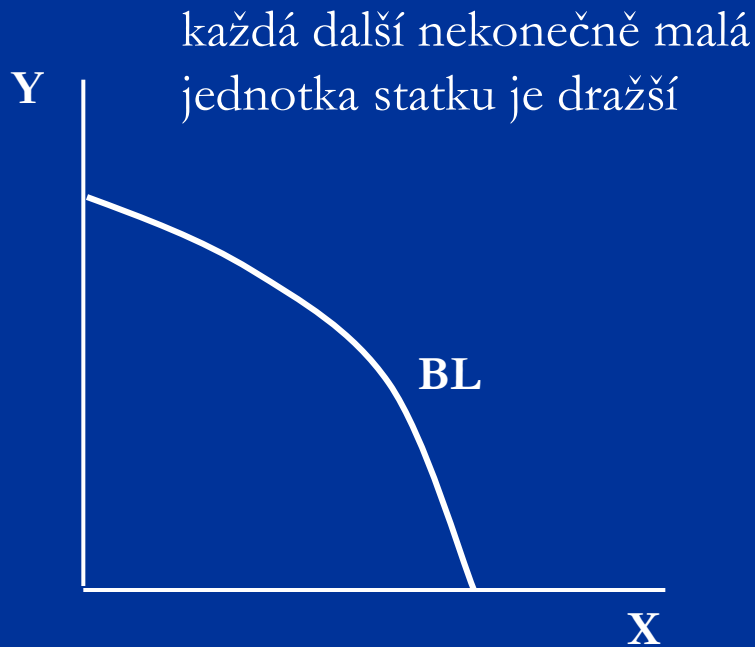
Sklon rozpočtové linie

- *Marginal Rate of Substitution in Exchange* (MRS_E)
- poměr, v němž je spotřebitel schopen směnit statky X a Y na trhu při vynaložení celého disponibilního důchodu – vyjadřuje relativní ceny statků
- $MRS_E = - \Delta X / \Delta Y = P_X / P_Y$

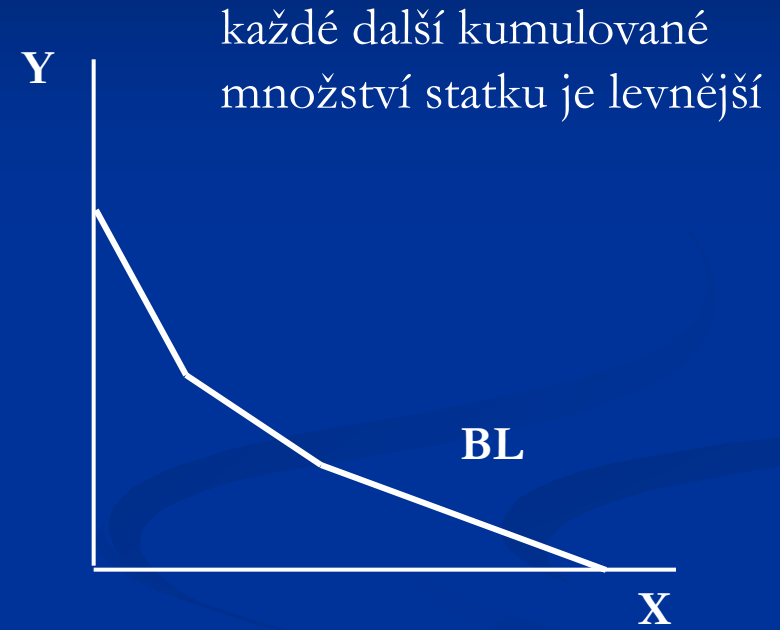
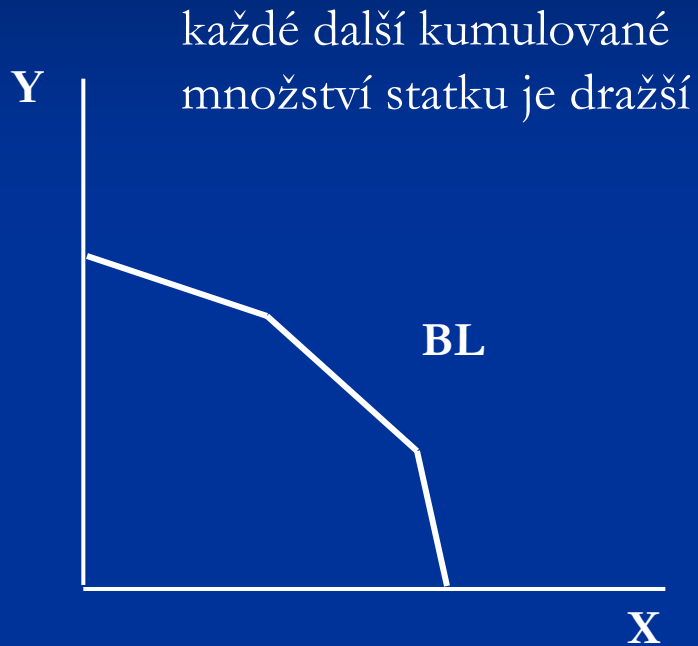

Tvar rozpočtové linie

Podle tvaru BL poznáme, zda a jak se s nakupovaným množstvím statků mění jejich relativní ceny (tedy sklon BL)

Tvar rozpočtové linie

Rozpočtové omezení

Je ovlivněno také:

- zdaněním (spotřebním i důchodovým)
- sociálním systémem
- dalšími regulacemi (cenové, přidělový systém, zákaz prodeje apod.)

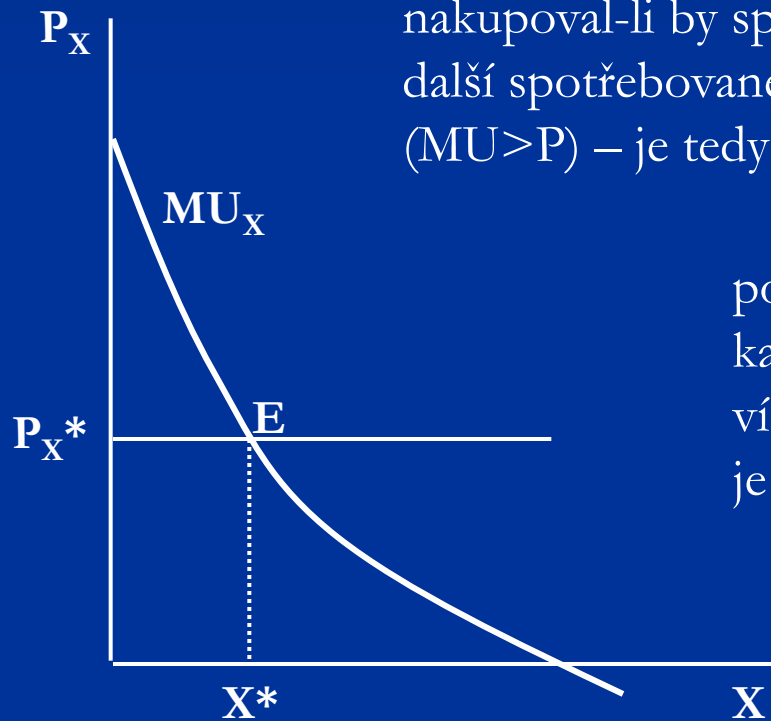
Optimum spotřebitele

O optimu spotřebitele hovoříme tehdy, je-li maximalizován užitek v závislosti na spotřebitelských preferencích a tržních možnostech

Tržní možnosti jsou ovlivněny disponibilním důchodem a cenami spotřebovávaných statků

Optimum spotřebitele při nákupu jednoho statku nebo služby

Pro optimum platí: $MU_X = P_X$

nakupoval-li by spotřebitel množství menší než X^* , pak z každé další spotřebované jednotky získá víc, než kolik musí obětovat ($MU > P$) – je tedy motivován svou spotřebu zvyšovat

pokud by nakupoval více než X^* , pak na každou další spotřebovanou jednotku obětuje víc, než kolik její spotřebou získává ($MU < P$) – je tedy motivován svou spotřebu omezovat

v bodě E neexistuje žádný impuls ke změně, v bodě E je tedy spotřebitel v rovnováze

Optimum spotřebitele při nákupu více (dvou) statků nebo služeb

Pro optimum spotřebitele (zpravidla) platí:

$$MRS_C = MRS_E$$

neboli:

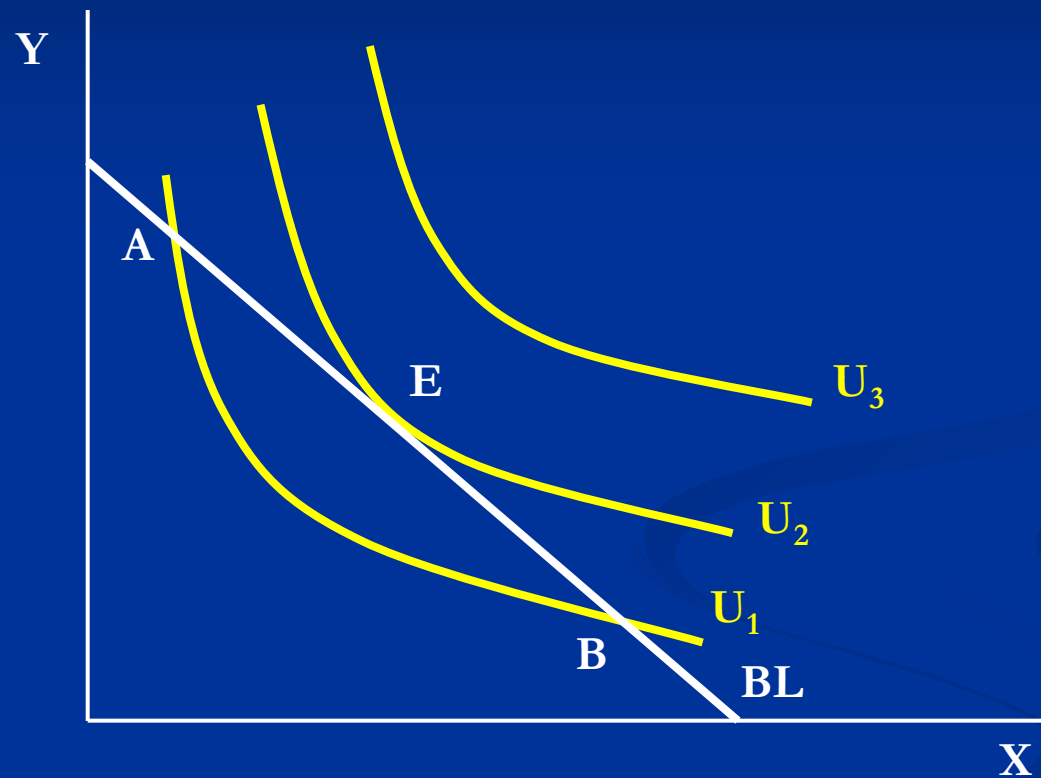
$$MU_X/MU_Y = P_X/P_Y$$

čili:

Optimum spotřebitele je v bodě, kde se linie
rozpočtu dotýká indifferenční křivky

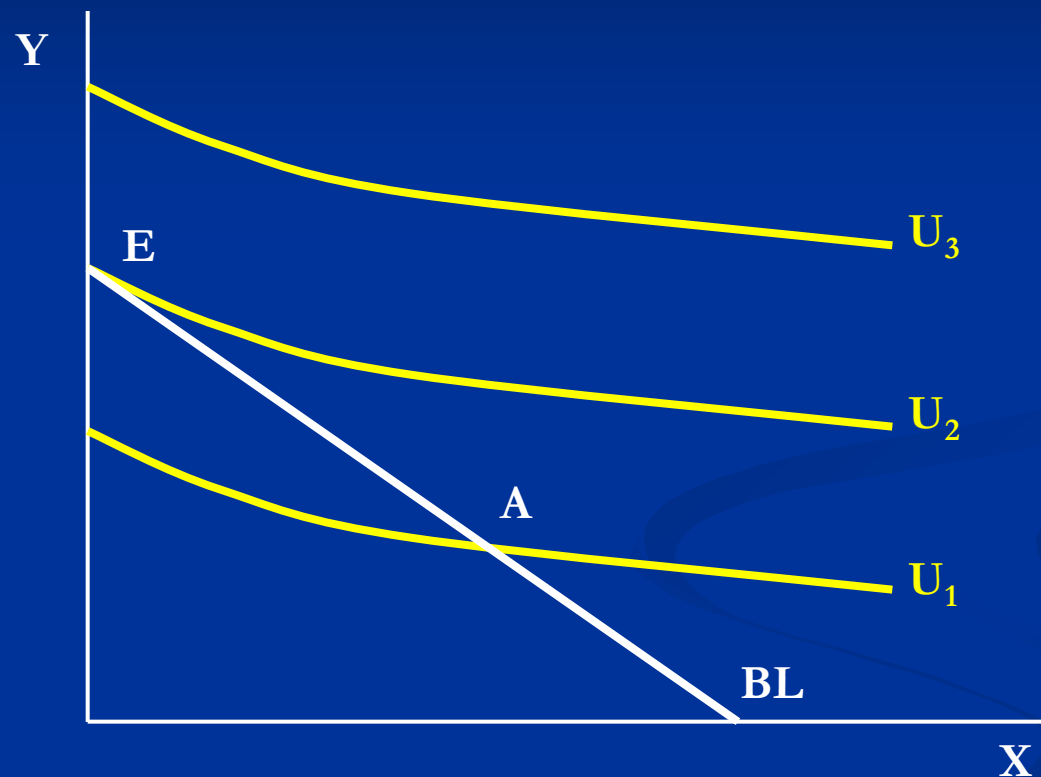
POZOR, NEPLATÍ VŽDY!!!

Optimum spotřebitele – vnitřní řešení

Optimum spotřebitele je v bodě E. Body A, B jsou sice dostupné kombinace, ale nepřinášejí maximální užitek při daném rozpočtovém omezení. Užitek U_3 je nedostupný.

Optimum spotřebitele – rohové řešení

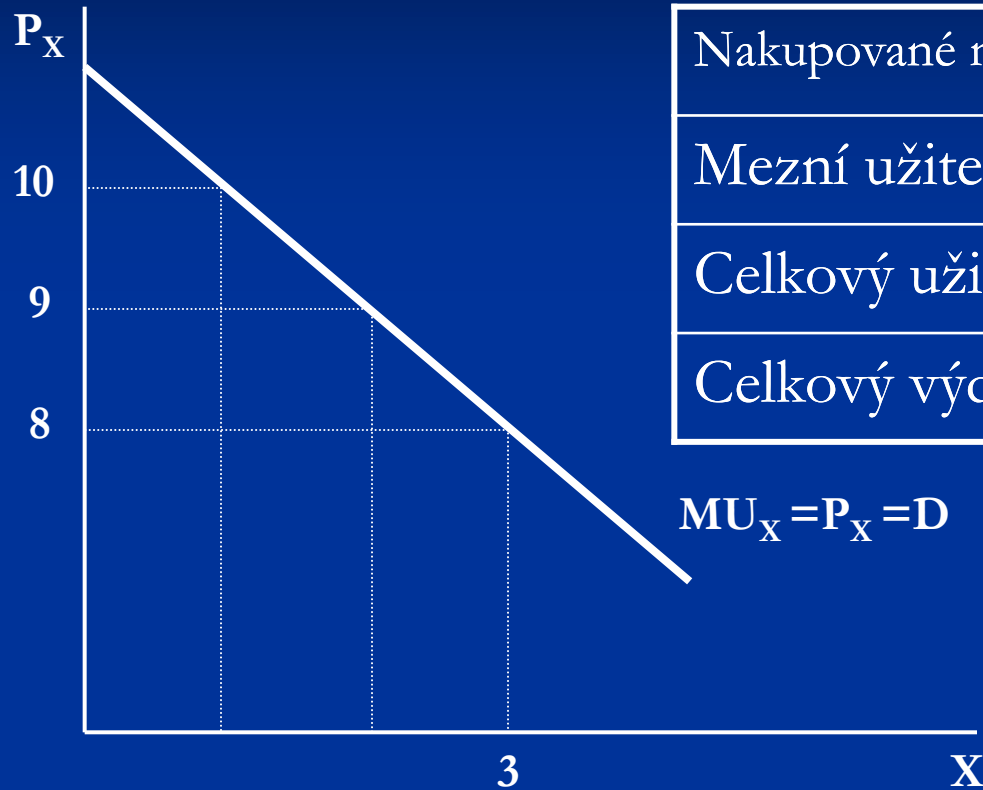

Optimum spotřebitele je v bodě E. Bod A představuje dostupnou kombinaci statků, ovšem opět není optimální, protože nepřináší maximální možný užitek. Také zde je užitek U_3 nedostupný. ZDE SE MRS_C A MRS_E **NEROVNAJÍ!!!** ($MRS_E > MRS_C$ v absolutním vyjádření)

Přebytek spotřebitele

- představuje rozdíl mezi celkovým užitekem ze spotřeby určitého množství statku a výdaji na získání tohoto množství statku
- CS (Consumer's Surplus) = $TU - P_X \cdot X$
- neboli jde o rozdíl mezi ochotou a nutností obětovat část důchodu na získání požadovaného množství zboží

Přebytek spotřebitele

Nakupované množství	1	2	3
Mezní užitek	10	9	8
Celkový užitek	10	19	27
Celkový výdaj	10	18	24

Přebytek spotřebitele při nákupu 3 kusů statku X:

$$CS = TU - P_X \cdot X = 27 - 24 = 3$$